

професійного мислення та розширенню наукових обріїв, запобігають утворенню стереотипів у роботі. Завдяки інтеграції тем різних дисциплін вивільняється час на закріплення і повторення матеріалу, реалізацію диференційованого та особистісно орієнтованого навчання.

Ідея інтеграції співзвучна з вимогами формування цілісного погляду на світ як єдину, взаємопов'язану систему, а також уміння бачити глобальні проблеми сучасності і способи їхнього вирішення. ІУ літератури та інших видів мистецтва посилюють естетичний вплив художніх образів на особистість, сприяють формуванню уявлень про специфіку мови літератури, живопису, музики, скульптури, театру тощо; розвивають емоційну та творчу сферу школярів. Використовуючи інтеграцію літератури та інших предметів, учні по-новому осмислюють мистецькі події та явища, що забезпечує формування цілісного сприйняття світового літературного процесу й виховання на цій основі високоморальної, естетично чутливої, відкритої інноваціям творчої особистості.

Використана література:

1. Католиков А. Опыт интегрированных уроков в школе-интернате // Народное образование. – 1990. – № 10. – С. 33-37.
2. Рагозіна В. Введення елементів інтеграції мистецтв у навчання школярів // Рідна школа. – 1999. – № 10. – С. 49-51.
3. Пасічник Є. Методика викладання української літератури в середн. навчальних закладах. – К.: Ленвіт, 2000.
4. Форми навчання в школі / За ред. Ю.Мальованого. – К.: Освіта, 1992.

Анотація

Стаття посвячена актуальній проблемі сучасної дидактики і методики преподавання літератури – інтегрованому уроку, який входить в число нестандартних, творчих форм учебно-воспитательного процесса. Определяется специфика такого урока, его цель, педагогические возможности, условия и методика проведения.

***Неділько В. В.
КДУ імені Т. Шевченка***

ДО ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИСТОСТІ СОРОМ'ЯЗЛИВОГО ТА ВПЕВНЕНОГО У СОБІ ПІДЛІТКА

Актуальність проблеми полягає в тому, що у сучасній педагогічній теорії з'являються численні спроби знайти новий комплексний підхід до проблем формування і розвитку підростаючої особистості. Активізація процесів соціального виховання молоді значною мірою обумовлена поширенням негативних соціальних явищ: негативізм, загальмованість поведінки, загальна роздратованість, тощо. Наявна

ситуація потребує від освітніх закладів формування соціально активної, самостійної людини, яка вміє брати на себе відповідальність. У зв'язку з цим, тема сором'язливості у підлітковому віці останнім часом стає все більш актуальною. Від ефективності її розв'язання залежать адаптаційні можливості дитини, здатність адекватного само сприйняття, рівень особистісних комунікативних дитини, тощо.

Повноцінному самовиявленню особистості заважають негативні прояви стану сором'язливості. Якщо цей психічний стан стає якістю характеру – у людини виникають сумніви щодо власної компетентності, може виникнути пасивно – споглядальна життєва позиція. Сором'язливість знижує адаптацію людини у середовищі, ускладнює комунікацію, негативним чином впливає на ставлення до себе.

Наукові підходи та напрямки, які спеціалізуються у вивченні питань сором'язливості, мають свою специфіку. Так, психоаналітичний підхід (З.Фрейд, М.Якобі, А. Л. Мендельсон) робить основний наголос на реконструкції проблеми сором'язливості, шляхом вивчення її минулого. Біхевіореоральний підхід (Д.Уотсон, Ф.Зімбардо, М. Пірогов, Л. Толстой, К. Ушинський) пропонує засоби вирішення труднощів, пов'язаних з виникненням сором'язливості, за принципом “тут і тепер”. Гуманістична течія (А. Макаренко, Ш. Амонашвілі, Ю. Азаров) орієнтована на роботу зі структурою цінностей людини, її життєвими планами та перспективами.

Феномен сором'язливості, не дивлячись на його безперечну актуальність, недостатньо висвітлено у вітчизняній педагогічній літературі. Аналіз літературних джерел показав, що й досі немає єдиного підходу до розуміння “поняття сором'язливості”, до визначення його структурних компонентів, не адаптовані методики з корекції сором'язливої поведінки. Гостра потреба подолання сором'язливості підлітків потребує, насамперед, поглиблення теоретичних уявлень цього суспільного феномену, вимагає пошуку нових форм, методів та засобів роботи з сором'язливими дітьми з урахуванням сучасних життєвих реалій.

Наукова новизна нашої роботи полягає в обґрунтуванні сутності педагогічного впливу на подолання сором'язливості у підлітків та виділенні умов, щодо забезпечення продуктивності цього впливу.

Наша діяльність спрямована на досягнення довготривалих ефективних результатів. Тому ми пропонуємо спеціально створеній групі сором'язливих дітей колективні та індивідуальні завдання, які стосуються різних проблемних сфер життєдіяльності. Виконання вимог кожним учасником групи регулюється системою самоконтролю, де, власне, запропоновані методи заохочення і покарання.

Метою дослідження є виявлення та обґрунтування педагогічних умов подолання сором'язливості у підлітків.

У даній статті пропонується проведення порівняльного аналізу соціально – психологічних структурних характеристик сором'язливого і соціально активного

підлітка. Відповідно до поставленої мети вирішувались такі завдання:

– виділити особливості прояву якостей сором'язливості й активності та розкрити їх переваги і недоліки;

– на основі порівняльного аналізу розглянути основні контрастні прояви поведінки цих підлітків та вплив якостей характеру на статус дитини у колективі;

– рекомендувати методи виявлення сором'язливості у підлітковому віці.

Реалізація цих завдань спонукала нас систематизувати прояви сором'язливості та соціальної активності у підлітків спираючись на психологічну структуру моделі особистості Ф. Лерша [4, С. 47 – 52]. В ній автор розкриває соціально – психолого – індивідуальний та діяльний виміри структури особистості, які ми адаптуємо до якостей характеру.

Підструктура спілкування.

Підструктура спілкування є важливим системним і змістовним компонентом загальної психологічної структури особистості. У процесі спілкування розкривається спрямованість особистості: її потреби, інтереси, переконання. У підлітковому віці процес спілкування займає особливе місце. Це пов'язано, насамперед, з прагненням самоствердження у колективі однолітків, виявити свою індивідуальність [1, С. 317].

Комунікативні проблеми сором'язливого підлітка виявляються у складності встановлення і перебігу контакту. Стан власного незадоволення у сором'язливих підлітків розповсюджується на сферу спілкування з однокласниками, вчителями, авторитетними особами та незнайомими людьми. Переживання таких учнів спричинятиме слабку адаптацію у соціальному середовищі, недостатньому досвіді комунікації. Але завдяки їх інтровертованості інші діти схильні обговорювати з ними свої таємниці.

Комунікативні можливості активних учнів розкриваються в процесі виконання різнобічної шкільної діяльності. Ці діти уміють погоджувати свої бажання з інтересами колективу, співвідносити свою мету зі спільними цілями.

Підструктура характеру.

Характер в цілому й, зокрема, його моральні властивості, формуються в колективі – у системі міжособистісних стосунків. У процесі життєдіяльності характер набуває своєрідного забарвлення, специфічних змін, які проявляються у вчинках та поведінці особистості на кожному етапі свого становлення.

У підлітковому віці кардинальні психофізіологічні зміни обумовлюють різноманітні форми дизгармонії, акцентуованість характеру. У даному віці акцентуованість характеру досить поширене явище. Так, за даними А. Є. Лічко, загострення окремих рис характеру, їх акцентуованість у дітей середніх класів складає від 32 до 88 % від загальної кількості [3, С. 198]. До найбільш характерних типів акцентуації у сором'язливих підлітків можна віднести: сенситивну акцентуацію,

психоастенічну, шизоїдну.

Сенситивний тип акцентуації:

Діти сенситивного типу акцентуації відзначаються надмірною чутливістю та вразливістю душі. Реалістичне відчуття ставлення оточуючих до себе, тісно переплітається з підвищеною самокритичністю дитини.

Активні підлітки сенситивного типу акцентуації, характеру з позитивною самооцінкою, характеризуються великою працездатністю, вимогливістю у роботі та почуттям обов'язку. Такі підлітки вміють співчувати, радіти успіхам інших.

Психоастенічний тип акцентуації:

У сором'язливих учнів тривожно-педантична акцентуація виявляється у схильності до негативних емоцій, у високому рівню тривожності, легкості виникнення нав'язливих страхів, дій, думок, побоюванню за власне здоров'я.

У врівноважених, відповідальних підлітків ця акцентуація характеру відзначається чіткою регламентованістю праці, яка не вимагає високої ініціативи і численних контактів.

Шизоїдний тип акцентуації:

Невпевнені у собі підлітки з шизоїдною акцентуацією схильні до замкнутості, інтровертованості, відчуження. У поведінці таких дітей поєднуються суперечливі риси характеру: холодність і чутливість, впертість і лагідність, замкнутість і раптова настирливість, сором'язливість і безтактність.

Діти-лідери з шизоїдною акцентуацією мають високий інтелектуальний і творчий потенціал, характеризуються незалежним поглядом на явища навколишнього світу.

Необхідно зауважити, що поділ на сильні і слабкі сторони сором'язливих і соціально активних підлітків з наявними типами акцентуації є умовним: негативні і позитивні прояви поведінки можуть бути присутні в обох випадках.

Підструктура самосвідомості.

Підструктура самосвідомості у підлітковому віці має ряд специфічних ознак. До них можна віднести: нестабільність самосприйняття та самооцінки, підвищена увага до себе, тощо. Зміни, що відбуваються у свідомості підлітка закономірно обумовлені віковими особливостями розвитку дитини: становленням внутрішнього світу, усвідомленням його глибин [1, С. 296].

У самосвідомості сором'язливого учня вищезазвані прояви внутрішнього " я " значно загострюються. Це відображується, насамперед, у підвищеній схильності до самоаналізу, неадекватній самооцінці, низькій саморегуляції поведінки (особливо в екстремальних умовах). Таки діти чітко розпізнають неправду, лестоці.

Самосвідомість соціально активного підлітка характеризується умінням керувати власною поведінкою у різноманітних обставинах, можливістю самореалізації та самоствердження в учнівському колективі як результат адекватної самооцінки.

Підструктура досвіду.

Підструктура досвіду людини включає у себе сукупність знань та навичок, набутих у процесі життєдіяльності [1, С. 102]. Враховуючи особливості індивідуального досвіду сором'язливої дитини, можна більш чітко і конкретно характеризувати причини виникнення різноманітних проблем.

Неправильний виховний вплив на особистість дитини у поєднанні з іншими несприятливими умовами життя може сформувати сором'язливий тип поведінки. Але слід зазначити, що помилки у виховному процесі не є фатальними: за змістом вони – суб'єктивні, а тому можуть бути подолані.

Гармонійні стосунки у сім'ї, взаємопоміч і взаєморозуміння є міцним фундаментом для розвитку врівноваженої, відповідальної, соціально активної людини.

Підструктура інтелекту.

Підструктура інтелекту у підлітковому віці зазнає суттєвих навантажень порівняно з попередньою ланкою навчання. До них можна віднести появу значної кількості нових навчальних предметів, збільшення обсягу засвоєння необхідної інформації, проведення уроків різними вчителями.

Всі ці шкільні навантаження негативним чином відбиваються у свідомості сором'язливого учня. Досить часто такі діти не можуть зосередитись, часто відволікаються, виявляють неорганізованість. У них зменшується обсяг сприймання та відтворення інформації, погіршується гнучкість мислення [2, С. 71].

Інтелектуальні можливості соціально активних учнів розкриваються більш менш повністю і залежать від здібностей дитини, від ступеня засвоєння попередньої інформації та умінні грамотно подати навчальний матеріал.

Підструктура психофізіологічних якостей.

Підструктура психофізіологічних якостей включає психобіологічні вікові та статеві особливості, психофізіологічні процеси пов'язані з проявами певних рис темпераменту, індивідуальні вимоги режиму праці та відпочинку.

Проблеми сором'язливих підлітків на психофізіологічному рівні відзначаються значною кількістю негативних проявів темпераменту дитини у процесі діяльності (боязкість, скутість, тощо). Серйозних переживань у сором'язливого учня набуває наявність фізичні вад, відставання статевого розвитку.

Соціально активні учні намагаються доцільно використовувати свої можливості, раціонально планувати свій час і не перебільшувати власні недоліки.

Діяльнісний вимір. Потребнісно–мотиваційний компонент.

У формуванні якостей впевненості у собі, самостійності важливого значення набуває виявлення наявних потреб, інтересів підростаючої людини. Домінуюче у перехідному віці прагнення до визнання своєї особистості сором'язливий підліток не завжди може реалізувати внаслідок низького рівня власної мотиваційної діяльності, невідповідності рівня своїх домагань власним потребам, бажанням.

Впевнений у собі підліток з соціально активною спрямованістю намагається рівноцінно співвідносити свої потреби з колективними. Особливістю такого учня є розвинуте почуття відповідальності перед колективом за якість виконаної роботи.

Емоційно–почуттєвий компонент.

Емоційно–почуттєва сфера підлітків відзначається підвищеною чутливістю до оцінки дорослими і товаришами якостей його особистості, легкою збудливістю (гіперактивністю) нервової системи, швидкою зміною настрою [1, С. 116].

Сором'язлива дитина у процесі діяльності виявляє загальну неврівноваженість, імпульсивність, емоційну вразливість. Будь-яка невдача може посилити стан незадоволення собою, підвищити їхню замкнутість, невпевненість, сором'язливість.

Соціально активний підліток має достатній рівень емоційної психорегуляції, він адекватно реагує на життєві події, уміє правильно оцінювати результати своєї роботи.

Таким чином, на основі представленого порівняльного аналізу соціально–психологічної структури сором'язливого і впевненого підлітків ми показали специфіку прояву цих якостей особистості; розкрили особливості впливу даних якостей у різних вимірах структури особистості; врахували вікові норми підліткового віку; виділили позитивні і негативні сторони сором'язливої і соціально активної поведінки. Але необхідно пам'ятати, що один чи декілька показників по шкалі сором'язливість – впевненість не можуть дати загальну психологічну характеристику особистості підлітка. Запропонований порівняльний аналіз не дає вичерпної інформації про особистісні проблеми сором'язливих підлітків – оскільки не охоплює повністю особистісних проявів дитини. З цією метою ми пропонуємо встановити особливості наявної проблеми у підлітків, простежити динаміку протікання сором'язливості у перехідному віці (Стенфордський опитувальник Ф. Зімбардо); вивчити педагогічні, психологічні та нейрофізіологічні фактори, що впливають на виникнення стану сором'язливості у 10 –15 річних дітей (індивідуальна бесіда, аналіз медичної картки учня, опитувальник Роттера “Шкала локус контролю”); розкрити вплив мікро соціуму на сором'язливу дитину (анкета для батьків, психологічна картка – профіль учнів для вчителів); з'ясувати та розкрити пріоритети особистісного розвитку. вивчити фактори вивчати за допомогою спостереження, тесту Кеттела (фактор М).

Соціально – психологічна структура особистості сором'язливого підлітка не обмежується розглянутими особливостями (ми виділили лише найбільш важливі моменти проблеми сором'язливості у підлітків). Врахування всієї сукупності соціальних, індивідуальних та вікових особливостей розвитку дитини буде сприяти розширенню корекційного впливу на неї.

Використана література:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Зімбардо Ф. Застечивість. – М.: Педагогика, 1991. – 207 с.

3. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации у подростков. – Л.: Медицина, 1983. – 230 с.
4. Пелех П. М. Спроба побудувати систему психології особистості.
4. Пелех П. М. Спроба побудувати систему психології особистості // Наукові записки НДІ психології МНО УРСР. – К., 1959. – С. 47–52.
5. Фридман Л.М., Кулагина И. Ю. Психологический справочник учителя. – М.: Политиздат, 1991. – 288с.

Аннотация

Работа актуальна и нова. Дает глубокое обоснование сущности педагогического влияния на преодоление застенчивости у подростков. Акцентирует внимание на условиях обеспечивающих продуктивность этого внимания.

*Палагуца М.І.
Гусятинський коледж ТДТУ*

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО КОЛЕДЖУ

У період оновлення всіх аспектів життєдіяльності суспільства та реалізації Державної програми "Освіта Україна ХХІ ст." у якій підкреслюється, що суспільство без високого рівня освіти не має майбутнього, об'єктивний рівень загальномовленнєвої підготовки фахівців різних галузей визначається сформованістю їх комунікативних якостей. Усе очевидніше стає той факт, що не сама сума, а синтез знань умінь і професійних переконань є основним показником всебічно підготовленого фахівця, який обізнаний із найновішими законами документознавства, знає основи ділового спілкування в усній і писемній формах у типових ситуаціях, уміє вести ділові переговори, укладати угоди, контракти, планувати ділові поїздки. Нині, коли українська мова набула статусу державної і розширює сферу свого функціонування, досконале володіння мовою стає важливим компонентом професіограми фахівців технічного профілю. Адже повний вияв професійних обдарувань Індивіда відбувається саме засобами мовлення. У такий спосіб особа може реалізувати себе в різних життєвих ролях, скоригувати хід міжособистісного спілкування, що забезпечує ефективну взаємодію у середовищі виробничого колективу [1]. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває проблема формування зв'язного мовлення у студентів технічного профілю навчання, які б усвідомлено творчо користувалися мовою, як засобом самостворення, самоствердження і самовираження. Належну роль слід віддати лінгвостилістичним засобам, які допоможуть у формуванні мовленнєвої діяльності студентів. Розвивати зв'язне мовлення можна тільки у зв'язку із розвитком мислення. У процесі розвитку мови має активно працювати думка. Студенти повинні навчитися спостерігати за оточуючими предметами, за діяльністю людей, глибоко усвідомлювати дані своїх спостережень, аналізувати їх, узагальнювати, доводити правильність своїх